

УДК 378.147:801.8:[811.111'276.6:61]

ОПРАЦЮВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ СТУДЕНТАМИ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Мирошниченко О.А.

Запорізький державний медичний університет

Висвітлена проблема формування професійної іншомовної компетенції. Визначені основні вимоги до професійних якостей, знань і вмінь випускників вищих медичних закладів освіти України III-IV рівнів акредитації та необхідні для успішного виконання ними професійних обов'язків. Розглянуті кваліфікаційні характеристики щодо володіння лікарем як мінімум однією іноземною мовою на рівні професійного використання (переклад зі словником, складання анотацій, рефератів). Досліджені різні методи викладання англійської мови. З'ясовано, що в методиці викладання англійської мови нараховують декілька методів, але виявлено, що на сьогоднішній день не має ідеального методу викладання англійської мови.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні фахівці, іншомовна література, фахові тексти, методика навчання читанню, реферування, анотування.

Постановка проблеми. Орієнтація України на входження у світовий науково-освітній простір спонукає до зміни системи освіти у вищих навчальних закладах, коли користування іноземною мовою для вирішення професійних завдань розглядається як обов'язковий компонент змісту освіти, який сприяє ефективнішому спілкуванню, легшому доступу до інформації, глибшому розумінню та конкурентоспроможності української вищої школи.

Значущість іноземної мови для професійної підготовки майбутніх фахівців пояснюється також стрімким зростанням науково-технічної інформації. Переклад або анотування великої кількості першоджерел потребує значних витрат часу і коштів, тому перегляд або читання їх фахівцем у відповідній сфері є єдиним ефективним засобом розв'язання проблеми.

Питання підготовки спеціалістів, здатних здобувати професійно значущу інформацію з іншо-

мовних фахових текстів, є особливо актуальним у галузі охорони здоров'я, оскільки, за даними Програми англійської мови для професійного спілкування, для результативного функціонування медицини від лікарів вимагають високого рівня володіння іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень. Нами проведено дослідження щодо ролі іноземної фахової літератури у професійній підготовці майбутніх лікарів. Дослідження феномену роботи з іноземними фаховими текстами розпочато у працях О. Пумпянського, який ще на початку 60-х років минулого століття пропонував створити окрему дисципліну – переклад науково-технічної літератури.

У подальшому дослідження питань роботи з фаховими текстами іноземною мовою набуло широкого розвитку. Так, С. Фоломкіна досліджувала проблему навчання студентів немовних закладів освіти читанню професійно спрямованих матеріалів, О. Троянська – методику навчання наукових співробітників читанню фахових текстів. На основі лінгвістичних досліджень А. Вейзе розробив методику навчання читанню, реферуванню й анотуванню.

Різні аспекти роботи з літературою іноземною мовою були висвітлені у працях І. Бермана, В. Бухбіндера, Ю. Гапона, В. Григорова, Г. Кийгородської, Я. Крупаткіна, М. Ляховицького, Г. Рогової, В. Судовцева та ін.

Психологічні особливості навчання читанню іноземною мовою ґрунтовно розглядаються у дослідженнях З. Кличнікової, яка розробила способи перевірки прочитаного тексту й установила сприятливі для розуміння фактори. Особливості сприйняття іноземного тексту вивчалися також іншими психологами та психолінгвістами (Б. Беляєв, І. Зимня, Л. Зільберман, Н. Шахова та ін.).

В англійській методиці проблеми читання, перекладу, реферування та анотування академічних і фахових текстів іноземною мовою досліджувалися у працях Р. Арендса, Р. Гоуера, Т. Дадлі-Еванса, Р. Джордана, Д. Еберсолда, Ч. Наттала, М. Уеста, С. Худа та ін.

Щодо роботи саме над медичною науковою літературою іноземною мовою, то на сьогодні це питання найбільш широко висвітлено у навчальному посібнику Л. Абраменка.

Водночас, у загальному огляді наукових джерел не виявлено спеціальних праць, присвячених дослідженню проблеми формування готовності до опрацювання іноземної фахової літератури у студентів вищих медичних навчальних закладів. До цього часу залишається невизначеним поняття «готовність до опрацювання іноземної фахової літератури у студентів вищих медичних навчальних закладів», потребує негайного вирішення проблема стимулювання мотивації студентів до опрацювання іноземної фахової літератури, залучення у навчально-виховний процес міжпредметних зв'язків, особливо англійської та латинської мов, навчання студентів стратегіям роботи з іноземним фаховим текстом.

Такий стан справ у теоретичних дослідженнях негативно позначається на результатах практики. За даними анкетного опитування нами встановлено, що багатьом випускникам вищих медичних навчальних закладів бракує знань

з іноземної мови для ефективного читання іноземної фахової літератури (62%).

Мета статті. Головною метою цієї статті є теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності до опрацювання іноземної фахової літератури у студентів вищих медичних навчальних закладів. З'ясувати сутність поняття «готовність до опрацювання іноземної фахової літератури у студентів ВМНЗ».

Зростання ролі іноземної мови у професійній підготовці майбутніх фахівців пояснюється впливом об'єктивних чинників, які зумовлюють зміни в освіті загалом, а саме: науково-технічна революція, як найголовніший чинник; сучасна політична перебудова світу і перехід до управління на основі загальнолюдських цінностей; посилення взаємозалежності країн світу; відмова від економічної та культурної самоізоляції [5].

Спираючись на Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти [9] та Українські кваліфікаційні стандарти, Програма з англійської мови для професійного спілкування (програма АМПС) визначає загальну мету курсу англійської мови у немовних вищих навчальних закладах як «формування у студентів професійних мовних компетенцій» [16], причому значна увага приділяється вмінню працювати над іноземною фаховою літературою у відповідній галузі знань: знаходити нову текстову, графічну, аудіо та відео інформацію, що міститься в галузевих матеріалах англійською мовою (як у друкованому, так і в електронному вигляді), користуючись відповідними пошуковими методами та термінологією; аналізувати англомовні джерела інформації для отримання даних, що є необхідними для виконання професійних завдань і прийняття відповідних рішень; перекладати спеціальні тексти рідною мовою, користуючись двомовними термінологічними й електронними словниками та програмним забезпеченням перекладацького спрямування [16].

У вищих медичних навчальних закладах проблема формування професійної іноземної компетенції є особливо актуальною, оскільки медицина належить до професійних галузей, які вимагають високого рівня володіння іноземною мовою для ефективного професійного спілкування [16].

Вищевказані факти знайшли своє відображення в освітньо-кваліфікаційних характеристиках, які визначають основні вимоги до професійних якостей, знань і вмінь випускників вищих медичних закладів освіти України III-IV рівнів акредитації, необхідні для успішного виконання ними професійних обов'язків. Згідно з кваліфікаційними характеристиками лікар повинен володіти як мінімум однією іноземною мовою на рівні професійного застосування (переклад зі словником, складання анотацій, рефератів) [12].

Однак, як засвідчують дані анкетного опитування молодих лікарів, учорашні випускники вищих медичних закладів освіти не завжди готові творчо і результативно виконувати соціальне замовлення – вільно орієнтуватися в іноземній фаховій літературі з метою отримання інформації, необхідної для виконання професійних обов'язків.

Основна причина такого стану полягає у тому, що в навчально-виховному процесі медичних університетів зміст професійної освіти поки що

спрямований виключно на клінічні дисципліни, має місце недооцінка іноземної мови як важливої складової професійної підготовки сучасного лікаря [15].

Більш конкретні причини полягають у сталій системі підготовки з іноземної мови, коли студенти зорієнтовані на засвоєння певного обсягу знань, передбаченого навчальним планом і навчальними програмами. Традиційна форма організації занять включає головним чином бездумне заучування тем і механічний переклад нецікавих текстів, що обмежує розвиток ініціативи, самостійності, творчості та, зрештою, мотивації з боку студента [15].

Орієнтація навчання на інформативну складову призводить до того, що більшість випускників після закінчення вищого навчального закладу рідко займаються подальшою самоосвітою, професійним самовдосконаленням засобами іншомовної фахової літератури як через недостатній обсяг знань з іноземної медичної мови, так і через відсутність умінь пошуку, аналізу та інтерпретації наукової інформації в джерелах іноземною мовою [15].

Ми дотримуємось думки авторів, які розглядають іншомовну фахову літературу як аутентичну літературу іноземною мовою, яка сприяє оволодінню професійними знаннями та вміннями у певній галузі (Л. Абраменко, Ю. Гапон, В. Григоров, М. Ляховицький, О. Троянська, С. Фоломкіна) [1; 4; 7; 13].

У науковій літературі використовуються ті ж мовні засоби, що і в інших видах письмової комунікації, однак питома вага її окремих лексичних і граматичних компонентів зовсім інша. На відміну від художньої літератури, основне завдання якої – створення образів, наукова література намагається якнайточніше описати та пояснити певні факти. Науковій літературі властиве формальне, логічне, майже математичне викладення матеріалу [9; 10].

Дослідження у психолінгвістиці засвідчують, що для наукового тексту властива глибина, логіко-сміслова структура, яка включає такі обов'язкові компоненти як «постановка проблеми, обґрунтування теми», «формулювання тези, гіпотези, постулата», «доказ, аргументація», «висновки», розташовані саме за таким порядком. Логіко-сміслова структура наукового тексту залишається стабільною, надаючи тексту риси об'єктивності та зв'язності, що знаходить своє експліцитне та імпліцитне відбиття на поверхневому рівні [14].

Робота над фаховими текстами проводиться протягом усього курсу вивчення іноземної мови у немовному закладі освіти з використанням різних форм, співвідношення між якими змінюється залежно від етапу навчання, спеціальності та підготовленості студентів. У контексті досліджуваної проблеми вважаємо за потрібне розглянути більш детально різні погляди на форми роботи над фаховою літературою.

У курсі викладання іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі М. Ляховицький відзначає шість основних форм роботи над текстом: 1. Читання тексту з безпосереднім розумінням (інформативне читання), яке є основою для наступних видів роботи. Крім того, дана форма реалізується на всіх етапах навчання, вдоско-

налюючись по мірі наближення до завершення курсу іноземної мови. 2. Анотування тексту. Цей вид роботи рекомендується починати на другому етапі навчання, під час переходу до спеціальної літератури. 3. Тезування тексту, яке зазвичай здійснюється на третьому етапі навчання. 4. Реферування тексту, яке використовується, як правило, у зв'язку з читанням текстів зі спеціальності. 5. Навчальне рецензування текстів, яке звичайно застосовується на завершальній стадії навчання. 6. Переклад текстів (переважно у письмовій формі). Даний вид роботи на першому та другому етапах навчання широко використовується як засіб оволодіння матеріалом, а на третьому етапі – і як мета навчання читання. Практичну цінність читання іншомовної фахової літератури М. Ляховицький вбачає у сфері професійних інтересів майбутнього фахівця, коли порівняно легко, за допомогою книги та словника, можна здобувати актуальну інформацію. Крім того, робота над іншомовною фаховою літературою сприяє становленню усномовлених умінь [13].

С. Фоломкіної, яка виходила з основних характеристик розуміння – повноти, точності та глибини показує кількісну міру інформації, що здобувається з тексту. На практиці для підрахунку інформації використовуються такі умовні одиниці, як факт і предикат. Глибина проявляється в інтерпретації здобутої інформації [8].

Окрім вищенаведених, існує велика кількість інших класифікацій видів читання. Залежно від того, який комплекс розумових операцій, пов'язаних із смисловою обробкою тексту, є об'єктом тренування, розрізняють синтетичне та аналітичне читання. За характером і ступенем допомоги виділяють читання без словника та зі словником, підготовлене та не підготовлене [2; 3].

Переклад наукової і спеціальної літератури є особливою дисципліною, що виникла на межі лінгвістики, з одного боку, і науки та техніки, з іншого. Тому його слід розглядати як із мовознавчих, так і науково-професійних позицій [6].

На думку В. Кускова, переклад є важливою і необхідною формою занять із дорослими учнями, які бажають навчитися швидко читати та правильно розуміти літературу наукового характеру. Переклад як метод навчання виробляє, розвиває та гарантує уважне ставлення до тексту, усвідомлене розуміння функцій граматичних засобів і змісту фразеологічних конструкцій, відповідальний продуманий підхід до значення та лексичної валентності слів. Переклад виховує сприйняття тексту в усій сукупності його форми та змісту [11].

Отже, переклад можна розглядати як вид мовленнєвої діяльності, метод навчання читання і розумінню тексту, засіб контролю при навчанні читання і розуміння тексту, мету навчання і засіб прищеплення культури наукового мовлення рідною мовою.

Останнім часом на практиці все більшого значення набуває реферативний переклад, який можна визначити як компресію головного змісту первинного тексту, що написаний однією мовою, засобами іншої мови.

Систематизуючи різні підходи до визначення форм роботи над іншомовною фаховою літературою у немовному вищому навчальному закладі, ми дотримуємось того, що основними формами

опрацювання іншомовної фахової літератури є: читання; переклад; реферат, анотація; реферативний переклад.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що на заняттях з іноземної мови під час роботи з фаховими текстами відкриваються реальні можливості впливу на формування у студента тих якостей і вмінь, які будуть необхідні для нього у майбутній професійній діяльності. Опрацювання іншомовної фахової літератури робить значний внесок у професійну підготовку

майбутніх лікарів як на предметному рівні – як засіб отримання професійно значущої інформації з іншомовних джерел, так і на міжпредметній основі – на рівні фактичної інформації, яка здобувається при читанні, та на рівні виконуваних студентами дій та операцій [15]. Отже, для підвищення рівня професійної підготовки фахівців у ВМНЗ України III-IV рівнів акредитації постає необхідність у розробці педагогічних умов формування готовності майбутніх лікарів до опрацювання іншомовної фахової літератури.

Список літератури:

1. Абраменко Л. А. Чтение медицинской литературы на английском языке / Леонид Афанасьевич Абраменко. – Минск: Высшая школа, 1989. – 120 с.
2. Берман И. М. Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах / Иосиф Моисеевич Берман. – М.: Высшая школа, 1970. – 230 с.
3. Бухбиндер В. А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам: Уч. пособие для ин-тов и фак. ин. яз. / В. А. Бухбиндер, Г. А. Китайгородская. – К.: Вища школа, 1988. – 342 с.
4. Гапон Ю. А. Система умовно-мовленнєвих вправ для навчання аспірантів читання науково-технічної літератури англійською мовою / Ю. А. Гапон // Іноземні мови. – 2002. – № 1. – С. 26-28.
5. Гапоненко Л. П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до ішомовного спілкування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. П. Гапоненко. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
6. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям / Семен Устимович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
7. Григоров В. Б. Как работать с научной статьей: Пособие по английскому языку / Владимир Борисович Григоров. – М.: Высшая школа, 1991. – 202 с.
8. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти і вивчення, викладання, оцінювання / Рада з питань співпраці в галузі культури, Комітет з освіти, Відділ сучасних мов, Страсбург. – Київ: Ленвіт, 2003. – 262 с.
9. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактического исследования / Владимир Ильич Загвязинский. – М.: Педагогика, 1982. – 211 с.
10. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта України. – 2002. – № 17. – С. 2-8.
11. Кусков В. В. Перевод в обучении научных работников иностранным языкам / В. В. Кусков // Обучение чтению научного текста на иностранном языке. – М.: Наука, 1975. – С. 77-87.
12. Логутіна Н. В. Формування готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Логутіна. – Вінниця, 2006. – 20 с.
13. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков / Михаил Васильевич Ляховицкий. – М.: Высшая школа, 1981. – 159 с.
14. Львовская З. Д. Глубинная и поверхностная структуры научного текста и их роль в обучении чтению / З. Д. Львовская // Иностранный язык для специалистов. Психологические, методические, лингвистические аспекты. – М.: Наука, 1990. – С. 46-59.
15. Марлова А. С. Роль іншомовної фахової літератури у професійній підготовці майбутніх лікарів / А. С. Марлова // Наукові записки ВДПУ. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2007. Вип. 20. – С. 95-98.
16. Методика викладання іноземних мов у вищій школі / за ред. Ю. О. Жлуктенка. – К.: Вища школа, 1971. – 222 с.

Мирошниченко Е.А.

Запорожский государственный медицинский университет

ОБРАБОТКА ИНОЯЗЫЧНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ СТУДЕНТАМИ ВЫСШИХ МЕДИЦИНСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация

Представлена проблема формирования профессиональной иноязычной компетенции. Определены основные требования к профессиональным качествам, знаниям и умениям выпускников высших медицинских учебных заведений Украины III-IV уровней аккредитации и необходимые для успешного выполнения ими профессиональных обязанностей. Рассмотрены квалификационные характеристики по владению врачом как минимум одним иностранным языком на уровне профессионального использования (перевод со словарем, составление аннотаций, рефератов). Исследованы различные методы преподавания английского языка. Установлено, что в методике преподавания английского языка насчитывают несколько методов, но определено, что на сегодняшний день нет идеального метода преподавания английского языка.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие специалисты, иноязычная литература, профессиональные тексты, методика обучения чтению, реферирование, аннотирование.

Myroshnychenko O.A.

Zaporizhzhya State Medical University

WORK WITH FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL LITERATURE BY THE STUDENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary

The problem of professional foreign language competence formation is presented. The basic professional qualities requirements, knowledge and skills of higher medical educational institutions graduates of Ukraine of III-IV levels accreditation and the necessity of successful fulfillment of their professional duties are determined. It is considered that the qualification characteristics of the doctor is to possess at least one foreign language at the level of professional use (translation with a dictionary, compilation of annotations, abstracts). Different methods of teaching English have been studied. It is revealed that there are several methods in English teaching methodology, but there is no ideal method of teaching English nowadays.

Keywords: vocational training, future specialists, foreign language literature, professional texts, teaching methods for reading, abstracting, annotation.